

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A gondnokság alá helyezési perekre irányadó új szabályok és azok alkalmazása
során eddig felmerült gyakorlati problémák**

Szerző:

dr. Hajdu Csaba

2014.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban Ptk.) hatálybalépésével azonnali változások következtek be a gondnokság alá helyezés iránti perekben, hiszen a Ptk. hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (továbbiakban: Ptké.) 4.§ (1) bekezdése szerint a nagykorú személy cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó gondnokság alá helyezése iránt a Ptk. hatálybalépésekor folyamatban lévő eljárásban - ideértve a jogorvoslati eljárási szakaszt is - a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni.

Gondnokság alá helyezési pereket is tárgyaló bíróként a Ptk. hatálybalépése óta eltelt év tapasztalatai alapján az új szabályozás által bevezetett lényegesebb változásokat és a gyakorlatban eddig felmerült problémákat kívánom a tisztelt olvasó elé tárni. Írásomat gondnokság alá helyezési perekben gyakorlati tapasztalatokat szerzett jogászoknak szánom, így mellőzöm az alapfogalmak meghatározását, az új szabályozás teljes körű ismertetését, ehelyett a jogintézményben bekövetkezett lényegi változásokra, és az új szabályok alkalmazása során eddig felmerült gyakorlati problémákra koncentrálok.

Perindítás:

A gondnokság alá helyezést a bíróságtól ma már az élettárs is kezdeményezheti¹ (korábban csak a bejegyzett élettárs kezdeményezhette), házastárs perindításának feltétele azonban, hogy együtt éljen a gondnokság alá helyezendő házastársával, vagyis lényegében az életközösség még fennálljon. Az utóbbi változás bevezetésének törvényi indoka, hogy a különélő házastársak perindítási jogukat gyakran visszaélészerűen gyakorolták. Gyakorlatban felmerülő probléma, hogy a bíróság a keresetlevél benyújtásakor, hogyan vizsgálja az élettársi kapcsolatot, illetve a házastársi életközösség fennállását? Gyakran csak hosszadalmas bizonyítás eredményeként lehet megállapítani, hogy a felek között létrejött-e élettársi kapcsolat, illetve a házastársi életközösség mikor szakadt meg. Alperesi vitatás esetén a bíróság hogyan győződjön meg a felperes perindítási

¹ Ptk. 2:28. § [A gondnokság alá helyezés kezdeményezése]

(1) A gondnokság alá helyezést a bíróságtól a) a nagykorú együtt élő házastársa, élettársa, egyenesági rokona, testvére; b) a kiskorú törvényes képviselője; c) a gyámhatóság; és d) az ügyész kérheti.

(2) Ha a gondnokság alá helyezés szükségességéről a gyámhatóság tudomást szerez, a gondnokság alá helyezési eljárást meg kell indítania, ha ezt az (1) bekezdés a) és b) pontjában meghatározott személyek a gyámhatóságnak a keresetindítás szükségességéről való tájékoztatását követő hatvan napon belül nem teszik meg.

jogáról (aktív perbeli legitimációjáról)? A törvényszövegből következik, hogy a jogalkotó a még fennálló élettársi kapcsolatra gondol, tehát itt is törvényi feltétel az együttélés. Élettársak és a házastársak esetében is gyakran előfordul, hogy az életközösség megszakadása ellenére is egy házban/lakásban laknak, vagy kényszerülnek lakni, illetve az élettárs/házastárs elköltözése ellenére még mindig az utolsó közös lakóhelyre van bejelentve. Amennyiben a felek között per folyamatban nincs (pl.: élettársi közös vagyon megosztása, szülői felügyeleti jog gyakorlásának rendezése, vagy házasság felbontása ...stb iránt), a bíróság - adott esetben az alperes ez irányú ellenvetése esetén - hogyan győződjön meg az együttélés (vagyis életközösség) fennállásáról? Aktív perbeli legitimáció hiányában ugyanis a keresetlevelet a bíróságnak a Pp. 130. § (1) bekezdés g./² pontja alapján érdemi vizsgálat (idézés kibocsátása) nélkül el kell utasítania. Másik probléma lehet, ha az aktív perbeli legitimáció a per alatt szűnik meg. Utóbbi esetben - amennyiben erre a felek egyezően nyilatkoznak, vagy maga a felperes jelenti be - véleményem szerint a Pp. 157. § a./³ pontja és a 130. § (1) bekezdés g./ pontja alapján a pert meg kell szüntetni. Abban az esetben, ha az addig folyamatban volt eljárásban lefolytatott bizonyítás alapján szükségesnek látszik a gondnokság alá helyezési per megindítása, a bíróság az ügy iratainak (vagy csak a már elkészült szakvéleménynek) a megküldésével értesítheti az illetékes gyámhatóságot a gondnokság alá helyezés szükségességéről. A Ptk. 2.28.§ (2) bekezdése alapján ugyanis, ha a gondnokság alá helyezés szükségességéről a gyámhatóság tudomást szerez, a gondnokság alá helyezési eljárást meg kell indítania, ha ezt az perindításra jogosult hozzátartozók a gyámhatóságnak a keresetindítás szükségességéről való tájékoztatását követő hatvan napon belül nem teszik meg. Ezzel elérkeztünk ahhoz a gyakorlati problémához, hogy a gyámhivatal perindítási kötelezettsége még mindig nagy terhet ró az államra, ezen keresztül a gyámhivatalokra.

Gyakran előfordul, hogy a perindítási kötelezettség beáll, azonban az alperes a per alatt, vagy a keresetlevél benyújtását követően eltűnik, idézni nem lehet, személyes meghallgatása és a szakértői bizonyítás lefolytatása lehetetlen, a gyámhatóság azonban - erre irányuló felhívás ellenére - keresetét fenntartja (ezzel elhárítva egy esetleges kártérítési felelősséget). Kérdés, hogy ilyenkor

² Pp. 130. § (1) A bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül [125. § (1) bek.] elutasítja, ha megállapítható, hogy g) a pert nem a jogszabályban erre feljogosított személy indítja.

³ Pp. 157. § A bíróság a pert megszünteti:a) ha a keresetlevelet már a 130. § (1) bekezdésének a)-h) pontja alapján idézés kibocsátása nélkül el kellett volna utasítani

a bíróság a Pp. 310. § (1)⁴ bekezdése alapján hivatalból kutassa-e fel az alperes tartózkodási helyét, vagy a keresetet utasítsa-e el. A Pp. 309. § (3) bekezdés első fordulata szerint a gondnokság alá helyezés iránti perben az alperes személyes meghallgatása csak kivételesen indokolt esetben, különösen akkor mellőzhető, ha ismeretlen helyen tartózkodik vagy a meghallgatása más elháríthatatlan akadályba ütközik. Ugyanakkor a Pp. 310. § (2)⁵ bekezdése előírja a szakértői bizonyítás kötelezettségét, kivéve ha az alperes ismeretlen helyen tartózkodik. Ebből egyenesen következne, hogy az alperest személyes meghallgatása és szakértői vizsgálata nélkül is gondnokság alá lehet helyezni, azonban véleményem szerint a kialakult bírói gyakorlat és a gyakorlatot is tükröző - korábbi szabályozáshoz képest jelentős megszorításokat is tartalmazó - új szabályok alapján ezek hiányában szinte kizárt a törvényi feltételek fennállásának a megállapíthatósága. Álláspontom szerint a bíróság tehet kísérletet az alperes felkutatására (rendőrség megkeresése, vagy a bűnügyi nyilvántartás lekérése útján) azonban csak az ésszerűség határain belül, nem folyhat évekig arra egy per, hogy az alperest keressük, ezért bizonyítottság hiányában a kereset elutasításának lehet helye. Az már csak egy újabb eljárásjogi kérdést vet fel, hogy ismeretlen helyen tartózkodó alperes idézése hogyan lesz szabályszerű, hiszen a Pp. 308. § (1) bekezdése alapján kötelezően kirendelt ügygondnok nem az alperes helyett, hanem az alperes mellett jár el, mivel a Pp. 306. § (1) bekezdése alapján az alperesnek a gondnokság alá helyezéséig teljes perbeli cselekvőképessége van. Álláspontom szerint marad a hirdetmény útján történő idézés, azonban a Pp. 74. §-a alapján újabb ügygondnok kirendelése már szükségtelen.

Nehezebb a kérdés megítélése, ha már gondnokság alá helyezés felülvizsgálatára irányuló per alatt (vagy annak megindítása előtt) tűnik el az alperes, vagy válik ismeretlenné a tartózkodási helye. Hiába van már egy jogerős ítélet, és az alapján lefolytatott bizonyítás, a felülvizsgálat - vagyis a bizonyítás - tárgya, hogy a gondnokság alá helyezés továbbra is indokolt-e. Véleményem szerint ebben az esetben döntő lehet a gondnokság alá helyezés eredeti indoka. Gyógyíthatatlan

---

⁴ Pp. 310. § (1) A gondnokság alá helyezés iránti perben a bíróság az általa szükségesnek talált bizonyítást hivatalból is elrendelheti. A gondnokság alá helyezés iránti perben a bíróság a külön törvény szerinti nyilvántartás adatait megtekinti, e körben hiánypótlás elrendelésének nincs helye.

⁵ Pp. 310. § (2) A bíróság az alperes elmeállapotának vizsgálatára, valamint a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény 13/A. §-ában meghatározott kérdés megítélésére igazságügyi elmeorvosszakértőt rendel ki. Az elmeorvosszakértő kirendelése csak a 309. § (3) bekezdésében meghatározott okból mellőzhető. Ha a szakértői vizsgálattal kapcsolatban az alperes hosszabb ideig tartó megfigyelésére van szükség, vagy az alperes a szakértői vizsgálaton ismételt idézés ellenére sem jelenik meg, a bíróság elrendelheti az alperes megfelelő fekvőbeteg-gyógyintézetben való - legfeljebb harminc nap időtartamú - elhelyezését. Az erre vonatkozó határozat ellen külön fellebbezésnek van helye.

beteg esetében, vagy olyan személy esetében akinek egészségügyi állapota - a betegsége jellegére tekintettel - véglegesnek tekinthető (vagyis állapotában javulás már nem várható) újabb szakértői vizsgálat hiányában is indokolható a gondnokság alá helyezés fenntartása. (A Ptk. 2:29.§ (1)⁶ bekezdése és a Ptké. 6.§ (1)-(2) bekezdése⁷ alapján a véglegesen elrendelt kizáró gondnokság alá helyezés esetében is kötelező a felülvizsgálati eljárás megindítása.) Mi a helyzet abban az esetben, ha a felülvizsgálat tárgya a régi Ptk. alapján elrendelt cselekvőképességet általános jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés felülvizsgálata?

De mielőtt áttérnék erre a kérdésre, itt kell felhívnom a figyelmet, hogy a Ptk. a 17. életévét betöltése után teszi lehetővé a gondnokság alá helyezést. Megszűnt tehát a 14. életévét betöltött kiskorú (korábban kizáró) gondnokság alá helyezésének lehetősége. A perindításra jogosultak köre szélesedik a kiskorú törvényes képviselője személyével (Ptk. 2:28.§ (1) bekezdés b./ pontja). A Ptké. 3.§-a alapján a tizennegyedik életévét már betöltött kiskorú cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezése iránt a Ptk. hatálybalépése előtt benyújtott keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kell utasítani, a folyamatban levő eljárást pedig a kiskorú tizenhetedik életévének betöltéséig meg kell szüntetni. A bíróság a kiskorút a tizenhetedik életévének betöltését követően ismételten előterjesztett kereset alapján a nagykorúakra vonatkozó szabályok szerint cselekvőképességet részlegesen vagy teljesen korlátozó gondnokság alá helyezheti. Természetesen a ellentétben a Ptké. Megfogalmazásával a hatályos Pp. alapján a bíróság nem meghatározott ideig szünteti meg a pert, vagyis a 17. életév betöltésével a per nem indul újra, hanem a kereset előterjesztőjének kell gondoskodnia a keresetlevél megfelelő időben történő ismételt előterjesztéséről.

---

⁶ Ptk. 2:29. § (1): A bíróságnak a cselekvőképesség korlátozását elrendelő, azt fenntartó vagy módosító ítéletében rendelkeznie kell a gondnokság alá helyezés kötelező felülvizsgálata iránti eljárás megindításának időpontjáról, amely

a) a cselekvőképesség részleges korlátozása esetén nem lehet későbbi, mint az ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt év; b) a cselekvőképesség teljes korlátozása esetén nem lehet későbbi, mint az ítélet jogerőre emelkedésétől számított tíz év.

⁷ Ptké. 6. § (1) A gyámhatóságnak (...) - cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezéséről szóló, felülvizsgálati kötelezettséget nem tartalmazó - határozatok felülvizsgálata iránt kell a bíróságon pert indítania.

(2) A Ptk. hatálybalépése előtt hozott, felülvizsgálati kötelezettséget tartalmazó határozatok esetében a felülvizsgálati eljárást a bírósági határozatban megjelölt időpontban, de legkésőbb a Ptk. hatálybalépésétől számított öt éven belül kell a gyámhatóságnak megindítania.

A cselekvőképesség részleges korlátozása:

Mit tegyen tehát a bíróság általános jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés felülvizsgálata iránti perben, ha az alperes ismeretlen helyen tartózkodik, és személyes meghallgatása, szakértői bizonyítás elrendelése akadályba ütközik? A Ptk. a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezés helyett bevezette a cselekvőképesség részleges korlátozását, ezzel meg is szüntette a cselekvőképesség általános jelleggel - minden ügycsoportra kiterjedő - korlátozásának a lehetőségét⁸. A bíróságnak tehát ügycsoportonként kell vizsgálnia (esetünkben felülvizsgálnia) a gondnokság alá helyezés indokoltságát (esetünkben a részleges korlátozás fenntartását), amely az alperes távollétében szintén lehetetlen. A felülvizsgálati perben keresetet elutasító döntést hozni nem lehet, csak fenntartani, módosítani vagy megszüntetni (Pp. 312.§), vagyis ebben az esetben véleményem szerint a bíróság hivatalból kénytelen lesz minden intézkedést megtenni az alperes tartózkodási helyének a felkutatására, és amennyiben ez sikerre vezet - szükség esetén a Pp. 309. § (3) és 310.§ (2) bekezdésében foglalt kényszerítő eszközök alkalmazása útján - folytatja le a felülvizsgálathoz szükséges bizonyítási eljárást.

Mivel a hatályos Ptk. szabályait a már folyamatban lévő perekre is alkalmazni kell, az általános jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés felülvizsgálata iránti perben fel kell hívni a gyámhatóságot, hogy jelölje meg, mely ügycsoportok vonatkozásában kéri a cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezés fenntartását, és ezzel el is jutottunk az ügycsoportok problematikájához.

A hatályos Ptk. a belátási képesség korlátozottságát minden esetben egyedinek tekinti, ezért - ellentétben a régi Ptk. 14.§ (6) bekezdésével - még példálódzó felsorolást sem tartalmaz a lehetséges ügycsoportokról. A jogalkotó szerint ennek bevezetését az indokolta, hogy a bírói gyakorlat már eddig is kialakított más, a törvényi példák között nem szereplő ügycsoportokat. A hatályos szabályozás alapján a korábbinál részletesebben, egyénre szabottan kell meghatározni

---

⁸ Ptk. 2:19. § (2) A bíróság cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá azt a nagykorút helyezi, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - mentális zavara következtében - tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, és emiatt - egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel - meghatározott ügycsoportban gondnokság alá helyezése indokolt.

azon ügyek körét, ahol a cselekvőképesség korlátozása szükséges. A bíróságnak ügycsoportonként kell részletesen indokolnia döntését, az ítélettel nem érintett ügycsoportok vonatkozásában az érintett személy teljes cselekvőképességgel rendelkezik. A Pp. 215. §-a alapján a bíróság által hozott döntés nem terjedhet túl a kereseti kérelmen (keresethez való kötöttség). A Pp. 310. § (1) bekezdése lehetővé teszi a hivatalbóli bizonyítást, ez azonban nem jelenti azt, hogy a bíróság a felperes keresetében meg nem jelölt ügycsoportra is elrendelheti a cselekvőképesség korlátozását.

Abban az esetben tehát, ha a gondnokság alá helyezés iránti per a régi Ptk. alapján általános jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés (vagy annak felülvizsgálata) iránt indult, fel kell hívni a felperest az ügycsoportok megjelölésére. Amennyiben ennek a felperes a bizonyítási teherre történt kioktatás után (Pp. 3. § (3) bekezdés) a Pp. 141. § (2) és (6) bekezdésében foglalt jogkövetkezmény alkalmazása terhével történt felhívás - és pénzbírság kiszabása - ellenére határidőn belül nem tesz eleget, véleményem szerint a kereset elutasítható. Más a helyzet felülvizsgálat iránti perben, ahol nem lehet elutasító döntést hozni, marad a pénzbírságolás és a folyamatos tájékoztatás, figyelmeztetés, felhívás, valamint a hivatalból elrendelt bizonyítás eszközeinek alkalmazása. Mivel az új szabályozás bevezetésével a jogalkotó nem titkolt szándéka a gyámhatóság és a bíróság fokozottabb együttműködésének a megteremtése, itt az alkalom, hogy a bíróság a gyámhatósággal ezeket a gyakorlatban felmerülő problémákat egyeztesse.

Az ügycsoportok esetében kérdésként merül fel, hogy ha a bíróság alakítja ki (határozza meg) az ügycsoportokat, az hogyan válik a kereset részévé. Továbbá a többen a kevesebb elv mennyiben és miként érvényesülhet. Véleményem szerint a cselekvőképességet általános jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezésre irányuló keresetet nem lehet úgy értelmezni, hogy a felperes valamennyi ügycsoport vonatkozásában kéri a cselekvőképesség korlátozását, mivel az általános jelleggel korlátozó gondnokság alá helyezés intézménye megszűnt, a cselekvőképesség csak részlegesen - meghatározott ügycsoportok vonatkozásában - korlátozható, a minden ügycsoportra korlátozás valójában a cselekvőképesség teljes korlátozását (korábbi terminológiával a kizáró gondnokság alá helyezést) jelentené, ezért szükséges a kereset pontosítása. Azonban ha a kereset például a vagyonnal való rendelkezés körében kéri a korlátozást, de a lefolytatott bizonyítás

eredménye alapján csak az ingatlan vagyonnal való rendelkezés körében indokolt a korlátozás, már érvényesülhet a többen a kevesebb elv. A bíróság fantáziájára van bízva tehát, hogy a keresetlevélben meghatározott nagyobb ügycsoportokon belül, milyen "kisebb" ügycsoportokra rendeli el a korlátozást, illetve a keresetet előterjesztő saját maga által meghatározott ügy/ügycsoport vonatkozásában kérheti a gondnokság alá helyezést.

Más az helyzet, ha a bíróság által szükségesnek tartott ügycsoportra való korlátozásra egyáltalán nem irányul a kereset. Álláspontom szerint a bíróság ilyenkor felhívhatja a felperes figyelmét erre az ügycsoportra és a keresetváltoztatás lehetőségére, amennyiben ennek nem tesz eleget, a bíróság kénytelen elutasító döntést hozni, holott a lefolytatott bizonyítás eredménye alapján adott ügycsoportra indokolt lenne a cselekvőképesség részleges korlátozása. Ha nem a gyámhatóság indította a pert, ilyenkor a bíróság az ítélet megküldésével a gyámhatóság tudomására hozhatja a perindítás szükségességét, ha viszont a gyámhatóság a felperes, csak a kártérítő felelősség marad.

Az új szabályozás alapján kérdésként merül fel, hogy a cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezésre irányuló perben a bíróság hozhat-e cselekvőképességet részlegesen korlátozó döntést, méghozzá általa szabadon meghatározott ügycsoportokra nézve. A törvényi indokolás és az új szabályok ismeretében hajlok arra, hogy ebben az esetben a többen benne foglaltatik a kevesebb, hiszen a teljeshez képest a részleges kevesebb, ezzel az értelmezéssel azonban félok, hogy a gyámhatóság minden esetben teljes korlátozást fog kérni, nehogy ügycsoportokat kelljen kreálnia.

Az ügycsoportok meghatározásánál álláspontom szerint továbbra is kiinduló pont lehet a régi Ptk. által példálózó jelleggel megadott ügycsoportok, és továbbra is egyedi esetekben válhat szükségessé a cselekvőképesség részleges korlátozása konkrét bíróság által meghatározott egyedi ügycsoport - ügy - vonatkozásában, mint pl.: szenvedélybetegségek esetében a szenvedély tárgyával kapcsolatos ügy, pl.: notórius pereskedő esetében perindítás/perbeli nyilatkozattétel korlátozása.

A cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés szabályainak alkalmazása nem okoz gondot a folyamatban lévő perekben, ugyanis a Ptké. 4. § (2) bekezdése szerint a nagykorú személy cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezése iránt a Ptk. hatálybalépése előtt benyújtott keresetlevelet úgy kell tekinteni, mintha az a nagykorú személy cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alá helyezésére irányulna. Az 5. § (1) és (2) bekezdése szerint a Ptk. hatálybalépésekor cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt álló nagykorú személyre a Ptk. cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság alatt álló nagykorú személyre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni és ekként is kell a gondnokoltak elektronikus nyilvántartásában szerepeltetni.

Mind a teljes, mind a részleges korlátozás elrendelésének új törvényi feltétele a belátási képesség vizsgálatán túl az érintett személy egyéni körülményei, valamint családi és társadalmi kapcsolatainak a vizsgálata. Előfordulhat az az eset, amikor az igazságügyi pszichiáter szakértő szakvéleménye szerint a belátási képesség korlátozott, vagy teljesen hiányzik, azonban az érintett személy támogató családban, rendezett körülmények között él, barátai vannak, akik segítik, környezetével jó kapcsolatot ápol, így - a szakvéleményben foglaltak ellenére - nem állnak fenn a gondnokság alá helyezés törvényi feltételei. Vajon a jogalkotó gondolt-e arra a gyakori esetre, amikor szerető családban él egy olyan nagykorúvá vált gyermek, akinek (pl.: génmutáció talaján kialakult) betegsége következtében beszéde és értelmi fejlődése egy négyéves gyermek értelmi szintjén rekedt meg, fejlődési rendellenessége miatt nehezebbé esik a mozogás, közlekedés. Mit tegyen a bíró, amikor tudja, hogy a gyermeket a szülei életük végéig ápolni fogják és szeretetben éli az életét, azonban tudva levő, hogy gondnokság alá helyezés nélkül az érintett személy jelentős állami támogatásokról esik el, illetve a támogatást - mondjuk mert írni-olvasni sem tud - saját maga igényelni sem tudja, ügyeit önállóan intézni továbbra sem fogja tudni. Talán a támogatott döntéshozatal intézményének a bevezetésével együtt várható a jelenlegi támogatási rendszer pozitív változása is.

Ugyanakkor a jogalkotó a már kialakult bírói gyakorlatot (EBH 2007.1597, BH 2008.265) emelte jogszabályi szintre, hiszen ma már nem elegendő csupán a szakértői vélemény beszerzése,

ugyanis nem orvosi szakkérdés, annak eldöntése, hogy az adott személy ügyei viteléhez szükséges belátási képessége csökkent-e vagy hiányzik. Továbbra is az orvosszakértőnek kell nyilatkoznia arról, hogy az adott személy esetében fennáll-e mentális zavar, ha igen, az milyen jellegű és mértékű. Álláspontom szerint szakítani kell azzal a korábbi gyakorlattal, amelyben a szakértő kirendelő végzés egészében tartalmazta a régi Ptk. által felsorolt ügycsoportokat és a szakértőhöz intézett kérdés lényegében arra irányult, hogy a szakértő mondja meg, mely ügycsoport vonatkozásában csökkent, vagy hiányzik az alperes belátási képessége. Véleményem szerint azonban a bíróság továbbra is felhívhatja a szakértőt arra, hogy a vizsgálat eredményéhez képest, amennyiben szükségesnek tartja a részleges korlátozást, orvosi szempontok alapján tegyen javaslatot egyes ügycsoportokra vonatkozóan. A bíróság továbbra sem mérlegelheti felül az elmeorvosszakértő véleményét, azonban fel kell tárnia az érintett személy egyéb körülményeit is, és azokra figyelemmel kell eldöntenie, hogy szükséges-e a cselekvőképesség teljes vagy részleges korlátozása, vagy elegendő más, az érintett személy önrendelkezési jogát kevésbé érintő megoldás alkalmazása.

Az ügycsoportok meghatározásánál nem hagyható figyelmen kívül, hogy a Ptk. 2:20.§ (1) bekezdés c./ pontja⁹ értelmében a bíróság határozza meg, hogy a gondnokolt mindenfajta jövedelme mekkora hányadával rendelkezhet önállóan, megszűnt tehát a régi Ptk. 14/B. § (2) bekezdés c./ pontja szerinti 50%-os szabály. Az ítéletben minden esetben - így teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés esetében akkor is, ha az érintett személy állapota véglegesnek tekinthető - rendelkezni kell a kötelező felülvizsgálat időpontjáról (Ptk. 2:29.§ (1) bekezdés).

Gyakorlati kérdésként merül fel, hogy ha a bíróság a Ptk. 2:38. § (2)¹⁰ bekezdése alapján a keresetet elutasítja, azonban megítélése szerint az alperes enyhe fokú mentális zavar miatt segítségre szorul, a támogatott döntéshozatali eljárás szükségességét ítélete rendelkező részében foglaltan megállapítsa-e, illetve ennek hiányában a rendelkező részben foglaltan keresse-e meg az

---

⁹ Ptk. 2:20. § (3) A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportok tekintetében a gondnoka hozzájárulása nélkül (...)

c) rendelkezhet jövedelme bíróság által meghatározott hányadával; annak erejéig kötelezettséget is vállalhat;

¹⁰ Ptk. 2:38.§ (2) Ha a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezési perben a bíróság úgy ítéli meg, hogy a cselekvőképesség részleges korlátozása sem indokolt, de az érintett személy meghatározott ügyei intézésében belátási képességének kisebb mértékű csökkenése miatt segítségre szorul, a gondnokság alá helyezés iránti keresetet elutasítja, és határozatát közli a gyámhatósággal. A támogatót a bíróság határozata alapján az érintettel egyetértésben a gyámhatóság rendeli ki.

illetékes gyámhivatalt, vagy az ítélet jogerőre emelkedését követően küldjön megkeresést a gyámhivatalnak, utalva az ítélet indokolásában kifejtett támogatott döntéshozatali eljárás megindításának szükségességére, illetve szükséges-e a megkeresést külön is megküldeni, amikor a felperes maga az illetékes gyámhivatal. Álláspontom szerint az ítélet rendelkező részéből ki kell derülnie annak, hogy a bíróság a konkrét esetben a támogatott döntéshozatalt tartja szükségesnek, ennek megfogalmazását a jogalkotó a bíróságra bízta. Álláspontom szerint elegendő egy rendelkező részbe foglalt gyámhivatali megkeresés megszövegezése. Amikor a gyámhivatal a felperes, a rendelkező rész szólhat a felpereshez is, ezzel elkerülve annak szükségességét, hogy a bíróság ítéletét egyszer mint felperesnek, egyszer mint megkereséssel érintett gyámhivatalnak küldje meg, vagyis kétszer ugyanannak. A gyakorlati megoldásoknak csak a fantázia szabhat határt.

A Ptk. 2:39. §-a szabályozza az előzetes jognyilatkozat intézményét, amely alapján az érintettek előzetesen nyilatkozhatnak arról, hogy kit javasolnak gondnokul, illetőleg kit zárnak ki a lehetséges gondnokok köréből. Az előzetes jognyilatkozatot be kell jegyeztetni az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartásába, a bejegyzési eljárás szabályairól a gondnokoltak és az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartásáról szóló 2013. évi CLXXV. törvény rendelkezik, mely eljárás illetéke az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 43. § (9) bekezdése szerint 15.000,- Ft. A bejegyzés elmaradása azonban az előzetes jognyilatkozat érvényességét nem érinti. A bíróság figyelmének tehát a jövőben ki kell terjednie annak vizsgálatára, hogy az alperes korábban tett-e előzetes nyilatkozatot, azt nyilvántartásba vetette-e. A felperesnek erről már a keresetlevél benyújtásakor nyilatkoznia kell, amennyiben tudja, hogy az alperes előzetes nyilatkozatot tett (Pp. 307. § (1a) bekezdése). Vizsgálnia kell továbbá, hogy az előzetes nyilatkozat rendelkezései összhangban állnak-e az alperes érdekeivel, és a gondnokként előzetesen megnevezett személy az előzetes jognyilatkozatban foglaltak teljesítését vállalja-e, illetve vele szemben kizáró ok fennáll-e. Amennyiben a jognyilatkozatot tevő körülményeiben a cselekvőképességének korlátozását követően történik lényeges változás, az előzetes jognyilatkozat egyes rendelkezései alkalmazásának mellőzését a gondnokolt, a gondnok, a gyámhatóság és az ügyész is kérheti a bíróságtól. Amennyiben ezen nyilatkozat érvényességét az érdekeltek perben támadják, az érvényesség eldöntése a gondnokság alá helyezés iránti per előkérdése. Az ítéletben erre irányuló kereseti

kérelem hiányában is rendelkezni kell az előzetes jognyilatkozat alkalmazásáról, illetve annak elrendeléséről, és a bíróságnak lehetősége van arra is, hogy a jognyilatkozat alkalmazását csak részben rendelje el.

Végül a választójogból való kizárás kérdéséről pár sor:

A 2012. január 1-jével hatályát veszített Alkotmány (1949. évi XX. törvény) 70. § (5) bekezdése kimondta, hogy nincs választójoga annak, akit a bíróság jogerős ítélettel cselekvőképességet korlátozó vagy kizáró gondnokság alá helyezett. A 2012. január 1-jétől hatályos Alaptörvény XXIII.cikk (6) bekezdése szerint nem rendelkezik választójoggal az, akit belátási képességének korlátozottsága miatt a bíróság a választójogból kizárt. Az Alaptörvény hatálybalépésével egyidejűleg módosult a régi választási eljárásról szóló 1997. C. törvény, és beiktatásra került 11/A. §-a, valamint a régi Ptk.-ba a 15/B. §-a. Ezek értelmében a gondnokság alá helyezés önmagában már nem jelenti azt is, hogy az alperesnek megszűnt a választójoga, csak ha erről a bíróság az ítéletében külön is rendelkezik, kivétel ez alól a már gondnokság alatt álló személyek. Az Alaptörvény Záró és egyes rendelkezések rész: 24. pont (2) bekezdése szerint, aki az Alaptörvény hatálybalépésekor jogerős ítélet alapján a cselekvőképességét korlátozó vagy kizáró gondnokság alatt áll, nem rendelkezik választójoggal a gondnokság megszüntetéséig, vagy amíg választójogának fennálltát a bíróság meg nem állapítja. Esetükben legkésőbb a felülvizsgálati eljárásban kell döntenie a választójog gyakorlásáról, de az sem kizárt, hogy a gondnokság alá helyezett kifejezetten csak a választójogból való kizárásának megszüntetésére indítson pert. A Ptk. hatálybalépésekor lépett hatályba a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény 13/A.§-a¹¹, és a választójogból való kizárás gyakorlásának kérdése kikerült a Polgári Törvénykönyvből, ez azonban csak jogtechnikai változás, a szabályozás megegyezik a 2012. január 1-je óta hatályos

¹¹ 2013. évi XXXVI. törvény 13/A. § (1) A bíróságnak a cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezést kimondó, a cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezést kimondó, valamint a felülvizsgálati eljárás alapján hozott ítéletében rendelkeznie kell a választójogból való kizárás kérdéséről.

(2) A bíróság azt a nagykorú személyt zárja ki a választójogból, akinek a választójog gyakorlásához szükséges belátási képessége

a) pszichés állapota, szellemi fogyatkozása vagy szenvedélybetegsége miatt tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, vagy

b) pszichés állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt tartósan teljes mértékben hiányzik.

(3) Ha a bíróság a nagykorú személyt a választójogból nem zárja ki, a gondnokság alá helyezett személy a választójogát személyesen gyakorolja, e jog gyakorlásával kapcsolatosan önállóan érvényes jognyilatkozatot tehet.

(4) A gondnokság alá helyezés megszüntetésére irányuló per megindítására jogosultak az (1) bekezdéstől függetlenül is kérhetik a gondnokság alá helyezett nagykorú személy választójogból való kizárásának megszüntetését.

szabályozással, melynek lényege, hogy cselekvőképesség részleges vagy teljes korlátozása esetén a bíróságnak - adott esetben erre irányuló kereseti kérelem hiányában is - rendelkeznie kell arról, hogy az alperest a választójogból kizárja-e vagy sem. Az továbbra is bizonytalan marad, hogy az elmeorvosszakértő milyen tudományos módszer alapján tesz megállapításokat a választójog gyakorlásának kérdésében, továbbá problémákat vethet fel, hogy a választási eljárásról szóló törvény rendelkezéseit nem hozták összhangba a Ptk. cselekvőképességet korlátozó rendelkezéseivel, még mindig a régi Ptk. szerinti terminológiát használja.

A fentiekben - a teljesség igénye nélkül - próbáltam pár lényegesebb változásra és az új szabályok alkalmazása során eddig felmerült gyakorlati problémára rávilágítani. Vannak és még lesznek is kérdések, de hát erről szól a jogalkalmazás.